

Prof. dr Branko Morait

Pravni fakultet Univerziteta u Banjoj Luci
Sudija Suda Bosne i Hercegovine

AKTUELNOSTI PITANJA NAKNAĐIVANJA NEMATERIJALNE ŠTETE

Konstitucionalne predispozicije uslovile su pravni razvoj postdejtonske Bosne i Hercegovine. Modernizacija i harmonizacija građanskog zakonodavstva brzo je napredovala i naglo stala, zbog smanjenja međunarodne pomoći. Unutrašnja harmonizacija slabije se afirmiše od harmonizacije domaćeg prava sa pravnom tekovinom EU. U aktuelnom trenutku ujednačavanje sudske prakse u građanskopravnim stvarima ukazuje se kao nužan preduslov vladavine prava.

Ključne riječi: Prava ličnosti; Nematerijalna šteta; Ujednačavanje sudske prakse.

1. UVOD

Imajući u vidu značaj osnovne teme naučnog skupa, „Dvadeset godina Dejtonskog mirovnog sporazuma“, osvrnućemo se na ustavni položaj materije naknade štete u bosanskohercegovačkom ustavnom uređenju.

U čl. III, t. 3 Aneksa IV Dejtonskog mirovnog sporazuma (Ustava BiH), pod a) stoji: „Sve vladine funkcije i ovlaštenja koja nisu ovim ustavom izričito povjerena institucijama BiH pripadaju entitetima.“ Pod tačkom 5 istog člana, „Dodatne nadležnosti“, pod a) stoji: „Bosna i Hercegovina će preuzeti nadležnosti u onim stvarima o kojima se o tome postigne saglasnost entiteta, stvarima koje su predviđene aneksima 5–8 Opšteg okvirnog sporazuma ili koje su potrebne za očuvanje suvereniteta, teritorijalnog integriteta, političke nezavisnosti i međunarodnog subjektiviteta BiH, u skladu sa podjelom nadležnosti među institucijama BiH.“ (...)

U čl. IV, t. 4 „Ovlaštenja“, „Parlamentarna skupština je nadležna za: „Donošenje zakona koji su potrebni za provođenje odluka Predsjedništva ili za vršenje funkcija Skupštine po ovom ustavu. (...)

Branko Morait, Branko.Morait@sudbih.gov.ba.

e) Ostala pitanja koja su potrebna da se provedu njene dužnosti, ili koja su joj dodijeljena zajedničkim sporazumom entiteta.“

U Aneksu II „Prelazne odredbe“, pod 2. „Kontinuitet pravnih propisa“, stoji: „Svi zakoni, propisi i sudski poslovници, koji su na snazi na teritoriji BiH u trenutku kada Ustav stupi na snagu, ostaće na snazi u onoj mjeri u kojoj nisu u suprotnosti sa Ustavom dok drugačije ne odredi nadležni organ vlasti BiH.“

Ustav Republike Srpske sadrži u odredbi čl. 17, st. 1: „Svako ima pravo na naknadu štete koju mu nezakonitim ili nepravilnim radom nanese službeno lice ili državni organ, odnosno organizacija koja vrši javna ovlašćenja.“, dok st. 2 istog člana glasi: „Lice koje je neopravdano osuđeno ili nezakonito i bez osnova lišeno slobode, ima pravo na rehabilitaciju, naknadu štete, javno izvinjenje i druga zakonom utvrđena prava.“

U odredbi čl. 68, st. 1, t. 6 Ustava RS stoji da Republika uređuje i obezbjeđuje svojinske i obligacione odnose. Ustav Federacije BiH ne sadrži slične odredbe, kao ni Statut Brčko distrikta BiH.

Obligacioni odnosi u koje kao izvor obligacija spada i materija prouzrokovanja i naknade štete uređuju se zakonom, tradicionalno, građanskim zakonicima. Zakon o obligacionim odnosima je dio pravne zaostavštine Jugoslavije. Tako je je u Federaciji BiH jugoslovenski Zakon o obligacionim odnosima sa neznatnim izmjenama i dopunama pozitivni propis (*Službeni list SFRJ*, br. 29/78, 39/85, 46/85, 45/89, 57/89) preuzet Uredbom sa zakonskom snagom (*Službeni list RBiH*, br. 2/92), a pravnu snagu zakona dobio je na osnovu potvrđivanja uredbi sa zakonskom snagom (*Službeni list RBiH*, br. 13/94 i *Službeni glasnik FBiH*, br. 29/03).

U Republici Srpskoj, Zakon o obligacionim odnosima preuzet je Ustavnim zakonom (*Službeni list SFRJ*, br. 29/78, 39/85, 46/85, 45/89, 57/89; *Službeni glasnik RS*, br. 17/93, 3/96, 39/03, 74/04).

Nacrt zakona o obligacionim odnosima FBiH/RS može se pregledati na sajtu: <http://ruessmann.jura.uni-sbde/BH-Project/Data/Obligacije%2016.06.03.pdf>.

Ministarstvo pravde BiH pripremlilo je Prijedlog zakona o obligacionim odnosima, čije donošenje u Parlamentarnoj skupštini BiH je bilo planirano Akcionim planom za realizaciju prioriteta iz dokumenta Evropsko partnerstvo. U toku 2010. godine, ovaj zakonski prijedlog nije prošao skupštinsku proceduru, mada je njegovo usvajanje, prema tvrdnji predlagača, bio uslov postavljen pred BiH parafriranjem Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju sa EU.

Stanje urRegionu je, idući od sjeverozapada prema jugoistoku, sljedeće: u Republici Sloveniji, Obligacijski zakonik (*Uradni list RS*, št. 83/01); Republika Hrvatska, Zakon o obveznim odnosima (*Narodne novine*, br. 36/05,

41/08, 125/11); Republika Srbija, Zakon o obligacionim odnosima (*Službeni list SFRJ*, 29/78, 39/85, 45/89; Odluka USJ 57/89, *Sl. list SRJ*, br. 31/93, *Sl. list SCG*, br. 1/03-Ustavna povelja); Crna Gora, Zakon o obligacionim odnosima (*Sl. list Crne Gore*, br. 47/08) i Republika Makedonija, Zakon za obligacionite odnosi (*Sl. vesnik na RM*, br. 18/01, 4/02).

U Republici Srbiji u toku je javna rasprava radi donošenja Građanskog zakonika. U Republici Makedoniji je ranije započela izrada Građanskog zakonika. U svim bivšim jugoslovenskim republikama, tj. federalnim jedinicama zakon o obligacionim odnosima uređuje materiju obligacija, s tim što je u perspektivi da materija obligacija postane dio građanskih zakonika Srbije i Makedonije.

Sve bivše jugoslovenske federalne jedinice kao samostalne države imaju zakon o obligacionim odnosima kao državni zakon. U Bosni i Hercegovini pokušano je donošenje zakona o obligacionim odnosima za dva entiteta, zapravo dva zakona u jednakom tekstu, a kasnije i državni zakon sa unekoliko izmijenjenim i dopunjenim (poboljšanim) tekstom.

2. LIČNA DOBRA I NJIHOVA NAKNADA

Nematerijalna šteta, kao pojam, je oblik štete koji se javlja kada je povrijeđeno neko lično, nematerijalno dobro oštećenog lica. Lična dobra su tijesno vezana za ličnost i sadržana su u fizičkom i psihičkom integritetu čovjeka i njegovim socijalnim odnosima i statusu koji uživa. Nepovredivost čovjekove ličnosti i njegovih socijalnih funkcija i pravnog statusa predmet je i građanskopravne zaštite.

Šteta koju ličnost trpi, po važećim zakonskim rješenjima, postojaće ako oštećeni trpi psihofizičke bolove i strah odnosno povrede ugleda, časti, slobode ili prava ličnosti. Povreda moralnog integriteta ličnosti ne može se adekvatno reparirati materijalnim sredstvima. Nematerijalna reparacija je najadekvatnija, ali ona, u novije vrijeme, od strane oštećenih lica, smatra se nedovoljnim sredstvom zadovoljenja interesa oštećenih lica. Nesumnjivo, ovakvoj orijentaciji oštećenih lica doprinosi istaknuta uloga advokata kod sastavljanja njihovih zahtjeva za obeštećenje. Zbog ovoga, građansko pravo se nalazi u trajnoj dilemi kako da pravilno postupa u izboru sredstava reparacije nematerijalne štete. Po prirodi stvari, a to zakonodavac i nalaže, prednost treba dati nenovčanoj reparaciji. U odredbi čl. 199 Zakona o obligacionim odnosima uređuje se nenovčana reparacija nematerijalne štete kroz „objavljivanje presude ili ispravke“ u slučaju povrede prava ličnosti, po nalogu suda. Tek iza ove odredbe slijedi odredba čl. 200 Zakona o obligacionim odnosima, koja uređuje pravo na novčanu naknadu nematerijalne štete.

Ako se moramo složiti s tim da lična dobra nemaju cijenu,¹ to ne znači da nemaju značaj i važnost za pojedince i uvažavanje od zajednice. U obligacionom pravu nije organizovano da se lična dobra prodaju za novac, ali jeste da se nematerijalna šteta, koju trpe povrijeđeni subjekti, naknađuje primjerenim, pravičnim, novčanim iznosom. Izrazi kao što su „šteta“ i „naknada“ su tradicionalni termini obligacionog prava. Nematerijalna šteta je povreda, gubitak, bol i patnja, trpljenje koju ličnost osjeća kao negativnu emociju odnosno afekciju, a njena naknada je ranije, po našem mišljenju adekvatno, nazivana „bolnina“. Kada ljudi misle da je ugroženo nešto što im je važno, oni reaguju neprijatnim doživljavanjem, neprijatnim osjećajima. A prijatnim osjećajima reaguju kada misle da situacija potvrđuje nešto što im je važno.² Tragom psiholoških studija i zaključaka postupilo je pravo kada je afirmisalo novčanu satisfakciju za pretrpljene patnje, bolove i negativne afekcije zbog nanesenih povreda nečijim ličnim dobrima. Efekat novčanog davanja u slučaju povrede afekcija je da se neprijatne emocije konvertuju u prijatne uz pomoć novčanog dobitka. Pojedini ljudi ne prihvataju novac kao satisfakciju za svoje duševne patnje i pretrpljeni nenadoknadivi gubitak. O ovim specifičnostima sud treba da vodi računa u svakom konkretnom slučaju, provodeći pažljivi ispitni postupak saslušanjem tužioca koji zahtijeva novčanu satisfakciju.

3. NOVČANA NAKNADA NEMATERIJALNE ŠTETE

Naknada nematerijalne štete moguća je samo s ciljem postizanja satisfakcije. Satisfakcija je subjektivna reparacija štete, koja se može javiti u nenovčanim oblicima, koje smo prikazali u prednjem izlaganju, ali i u novčanom obliku, jer to zakon dozvoljava. Novčana naknada nematerijalne štete je imovinska satisfakcija, jer to nije naknada materijalne štete koja je jedini mogući novčani ekvivalent uništenog ili oštećenog materijalnog dobra, nego je to novčano davanje odmjerenom prema potrebi zadovoljavanja oštećenog. Polazeći od ovoga, može se pretpostaviti da bi oštećeni bio zadovoljen samo visinom odštetnog zahtjeva koji on odredi. Međutim, zadovoljenje oštećenog treba da pretrpi objektivnu procjenu. Ukoliko bi se zadovoljenjem smatrala samo ona satisfakcija koju oštećeni traži, to bi bila naknada afekcione vrijednosti, a ne naknada nematerijalne štete odnosno imovinska satisfakcija.

Zbog izložene zakonske regulative smatramo da će sud moći ocijeniti opravdanim zahtjev za novčanom satisfakcijom, ako nađe da posredstvom nenovčanih oblika satisfakcije nije postignuto potpuno zadovoljenje oštećenog lica.

---

¹ „To je šokiralo Bandinija. Zar Roko hoće da mi kaže kako bi on stvarno prodao svoju čast za novac – za sto hiljada dolara?“ (Dž. Fante, *Čekaj do proleća*, Bandini, LOM, Beograd 2008, 143.)

² Z. Milojević, „Formule življenja“, *Politika*, 2.7.2012. godine.

Odredbom čl. 200, st. 2, Zakon o obligacionim odnosima propisuje mjericila za odlučivanje o visini zahtjeva za naknadu nematerijalne štete. Prilikom utvrđivanja visine novčane satisfakcije sud mora da vodi računa o:

1. Značaju povrijeđenog dobra;
2. Cilju kome treba da služi ta naknada; i
3. Da se njome ne pogoduje težnjama koje su nespojive sa njenom prirodom i društvenom svrhom.

U slučaju povrede prava na slobodu, povrijeđeno neimovinsko dobro jeste sloboda ličnosti kao fundamentalno ljudsko pravo. Kako je posebnim propisom, Zakonom o krivičnom postupku BiH predviđeno, čini se da je povreda prava na slobodu ličnosti, pričinjena od strane države, dovoljan osnov za dosuđivanje naknade štete, te da su ove odredbe začele tzv. „objektivnu koncepciju“ naknade nematerijalne štete, koja dobija sve više pristalica. Uz povredu slobode ličnosti pričinjenu neopravdanom osudom ili neosnovanim lišenjem slobode, priključuju se i druge povrede ličnih dobara, tj. ugleda, časti i dostojanstva ličnosti, odnosno drugih prava ličnosti. U cilju utvrđivanja visine satisfakcije, iz okolnosti slučaja, sud procjenjuje stepen narušenosti ugleda s obzirom na negativnu razliku odnosa društvene sredine prema oštećenom, njegovu raniju osuđivanost, dužinu trajanja lišenja slobode, objavljivanje saopštenja u sredstvima informisanja, tj. javnog izvinjenja, težinu i prirodu krivičnog djela za koje je bio osuđen odnosno osumnjičen, uslov izdržavanja zatvorske kazne ili pritvorske mjere.³ Od okolnosti slučaja zavisi i postavljanje odštetnog zahtjeva za novčanom satisfakcijom zbog pretrpljenih duševnih bolova usljed pretrpljenog straha, smanjenja životnih aktivnosti ili oštećenja zdravlja.

Prema važećim subjektivnim konceptima nematerijalne štete, sud mora utvrditi da li je, prema okolnostima slučaja, a naročito jačini bolova, intenzitetu straha i njihovom trajanju, opravdano dosuditi pravičnu novčanu naknadu nematerijalne štete. Subjektivna koncepcija nematerijalne štete pod štetom podrazumijeva ne samo povredu ličnih prava nego, u stvari, pravno relevantnu povredu koja izaziva posljedice po ličnosti određenog lica. Po subjektivnoj koncepciji, zahtjev će biti osnovan ukoliko je povreda dovela do naročito intenzivnih bolova i straha većeg intenziteta i trajanja. Međutim, pravo na slobodu povrijeđenog neopravdanom osudom i neosnovanim lišenjem slobode je šteta po sebi, tako da smatramo da sama činjenica postojanja neopravdane osude ili neosnovanog lišenja slobode predstavlja štetu za koju je osnovano dosuditi naknadu, zbog same te činjenice, a njenu visinu određivati na osnovu okolnosti slučaja i subjektivnog doživljaja oštećenog.

---

³ J. Brežanski, *Odgovornost države za štetu u slučaju neopravdane osude ili neosnovanog uhićenja*, http://www.vsrh.hr/CustomPages/Static/HRV/Files/JBrezanski-Odgovornost_drzave_za_stetu.PDF

Sudska praksa presuđuje nematerijalnu štetu zbog neopravdane osude ili neosnovanog lišavanja slobode i štetu zbog uvrede časti i drugih prava ličnosti u jednokratnom iznosu.⁴ Drugim riječima, nematerijalna šteta zbog povrede prava na slobodu jedinstveni je vid štete koji u sebi obuhvata sve štetne posljedice nastale po ličnost oštećenog zbog neosnovanog lišenja slobode.

4. POSEBNO O NOVČANOJ NAKNADI NEMATERIJALNE ŠTETE ZA NEOSNOVANO IZREČENE MJERE ZABRANE

Zakonom o krivičnom postupku,⁵ odnosno Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine,⁶ uvedene su odredbe o „zabrani napuštanja boravišta i zabrani putovanja,⁷ kao i „ostale mjere zabrane“.⁸ Sud može osumnjičenom ili optuženom, ako postoje okolnosti koje ukazuju da bi ovaj mogao pobjeći, sakriti se, otići u nepoznato mjesto ili u inostranstvo, obrazloženim rješenjem zabraniti da napusti mjesto boravišta.⁹ Kao dodatnu mjeru uz zabranu napuštanja boravišta ili kao posebnu mjeru, Sud može narediti oduzimanje putnih isprava odnosno lične karte (osobne iskaznice) radi prelaska državne granice BiH.¹⁰ Pored toga, kada okolnosti slučaja na to ukazuju, Sud može izreći jednu ili više „ostalih mjera zabrane, u koje spada:

1. zabrana preduzimanja određenih poslovnih aktivnosti ili službenih dužnosti;
2. zabranu posjećivanja određenih mjesta ili područja;
3. zabranu sastajanja sa određenim licima;
4. naredbu povremenog javljanja određenim državnim tijelima, i
5. privremeno oduzimanje vozačke dozvole.“¹¹

Ove ostale mjere ili više njih mogu biti izrečene uz zabranu napuštanja boravišta ili zabranu putovanja ili kao posebne mjere.¹²

Značajno, za odnos mjere pritvora i mjera zabrane je da, kada odlučuje o pritvoru, Sud može izreći zabranu napuštanja boravišta, zabranu putovanja

---

⁴ Presuda Suda BiH, br. P-52/07 od 04.11.2008.

⁵ *Službeni glasnik Bosne i Hercegovine*, br. 3/03, 32/03, 36/03, 26/04, 63/04, 13/05, 48/05, 46/06, 76/06, 29/07, 32/07, 53/07, 76/07, 15/08, 58/08, 12/09, 16/09, 93/09, 72/13.

⁶ *Službeni glasnik Bosne i Hercegovine*, br. 53/07.

⁷ *Ibid.*, čl. 3, kojim se mijenja naslov Odjeljka 4 i čl. 126 ZKP BiH.

⁸ *Ibid.*, čl. 4, kojim je uveden čl. 126.a u ZKP BiH.

⁹ *Ibid.*, čl. 126, st. 1 ZKP BiH.

¹⁰ *Ibid.*, čl. 126, st. 2 ZKP BiH.

¹¹ *Ibid.*, čl. 126. a, st. 1.

¹² *Ibid.*, st. 2.

i ostale mjere zabrane po službenoj dužnosti, umjesto određivanja ili produžavanja pritvora.¹³

Što se tiče određivanja sadržaja mjera zabrane, odnosno njihove zakonske razrade i preciziranja, ovo posebno utiče na slobodu ličnosti i ostala prava ličnosti koja uživaju pravnu zaštitu. Tako, u pogledu zabrane napuštanja boravišta Sud će odrediti mjesto boravka i granice izvan kojih se osumnjičenik/optuženik ne smije udaljavati, a to mjesto može biti ograničeno na dom osumnjičenika/optuženika.¹⁴ Mjera zabrane putovanja obuhvata oduzimanje putnih isprava uz zabranu izdavanja novih putnih isprava, odnosno zabranu korišćenja lične karte/osobne iskaznice.¹⁵ Zabrana posjećivanja određenih mjesta ili područja podrazumijeva određivanje mjesta ili područja te razdaljine ispod koje im se osumnjičenik/optuženik ne smije približiti.¹⁶ Mjera zabrane sastajanja sa određenim osobama podrazumijeva određivanje od strane Suda razdaljine ispod koje se osumnjičeni/optuženi ne smije približiti određenoj osobi.¹⁷ Mjera povremenog javljanja određenom tijelu određuje službeno lice kojem će se javljati, rok javljanja i način vođenja evidencije o javljanju.¹⁸ Zakon je ograničio sadržaj mjera zabrane tako što je isključio mjeru zabrane prava osumnjičenog/optuženog da komunicira sa svojim braniocem/advokatom/odvjetnikom u BiH, kao i pravo da živi u svom domu u BiH, da se nesmetano viđa sa članovima porodice i bliskim srodnicima ili samo u BiH ili samo u određenom mjestu, osim ako je krivično djelo počinjeno na njihovu štetu, kao i da se bavi svojom profesionalnom djelatnošću, osim ako se postupak vodi zbog počinjenog krivičnog djela u vezi sa obavljanjem te djelatnosti.¹⁹

U praksi Suda Bosne i Hercegovine, prilikom odmjeravanja novčane satisfakcije zbog neosnovanog pritvora, sud mora uzeti u obzir sve okolnosti slučaja, kao i značaj i dužinu trajanja mjere zabrane kretanja oštećenog.²⁰

5. UJEDNAČAVANJE SUDSKE PRAKSE DOSUĐIVANJA NAKNADE NEMATERIJALNE ŠTETE

Od strane Visokog sudskog i tužilačkog savjeta, a na inicijativu Venecijanske komisije i Skstrukturiranog dijaloga uz podršku Savjeta Evrope, organizo-

---

¹³ *Ibid.*, čl. 126. b, st. 2.

¹⁴ *Ibid.*, čl. 126 c, st. 1.

¹⁵ *Ibid.*, čl. 126. c, st. 2.

¹⁶ *Ibid.*, čl. 126. c, st. 3.

¹⁷ *Ibid.*, čl. 126. c, st. 4.

¹⁸ *Ibid.*, čl. 126. c, st. 5.

¹⁹ *Ibid.*, čl. 126. d.

²⁰ Iz obrazloženja presude Suda Bosne i Hercegovine, broj: S1 3 P 008817 14 Rev od 03.10.2014. godine.

vani su paneli za ujednačavanje sudske prakse u Bosni i Hercegovini. Učesnici panela za ujednačavanja sudske prakse su vrhovni sudovi entiteta, Sud BiH i Apelacioni sud Brčko distrikta BiH (u daljem tekstu: sudovi). Ciljevi panela²¹ su uspostavljanje kontinuiranog dijaloga između najviših sudskih instanci koji predstavlja platformu za ujednačavanje sudske prakse, kao i za diskusiju o drugim zajedničkim pitanjima sa kojima se susreću sudovi. Uloga panela se vidi i u tome da donosi pravna shvatanja, što podrazumijeva i usaglašavanje stavova kada postoji neusaglašenost zakonskih rješenja i iniciranje zakonskih izmjena u tom cilju.²² Panelom koordinira VSTV BIH, a formira se iz krivičnog, građanskog i upravnog prava. Članovi panela se izjašnjavaju po principu jedan sud jedan glas, a zaključci se donose konsenzusom svih sudova.²³ Panel donosi zaključak u formi usaglašenog shvatanja o određenom pravnom pitanju, koje nakon verifikacije u odgovarajućim odjeljenjima sudova postaje pravno shvatanje panela. Pravno shvatanje panela ima obavezujući karakter za sudove, a upućujući za nižestepene sudove.²⁴ Radna grupa Panela sudova za izradu jedinstvenih orijentacionih kriterija za naknadu nematerijalne štete održala je sastanak od 12. do 14.11.2014. godine, sa sljedećim dnevnim redom: 1) orijentacioni kriteriji za utvrđivanje nematerijalne štete: fizički bol, strah, duševni bolovi zbog smanjenja životne aktivnosti; 2) orijentacioni kriteriji za utvrđivanje nematerijalne štete: duševni bolovi zbog naruženosti, duševni bolovi zbog smrti bliske osobe i 3) orijentacioni kriteriji za utvrđivanje nematerijalne štete: duševni bolovi zbog smrti bliske osobe, duševni bolovi zbog naročito teškog invaliditeta bliske osobe. Kao rezultat rada ove radne grupe nastao je Prijedlog koji je išao na usaglašavanje kod građanskih odjeljenja sudova.

Prijedlog u radnoj verziji je ovakav: *Na osnovu člana 15. stav 4. Pravila panela za ujednačavanje sudske prakse, te u skladu sa zaključkom panela iz građanske oblasti održanog dana _____ godine, a na osnovu prijedloga Radne grupe za izradu orijentacionih kriterija za utvrđivanje visine pravične naknade nematerijalne štete, doneseni su sljedeći:*

ORIJENTACIONI KRITERIJI

za utvrđivanje visine pravične novčane naknade nematerijalne štete

*Ovi orijentacioni kriteriji imaju za cilj da se ujednači primjena odredbe čl. 200 Zakona o obligacionim odnosima.*²⁵

²¹ Čl. 2 Pravila panela za ujednačavanje sudske prakse broj:07-50-314-4/2014 od 10.04.2014. godine (u dalje tekstu: Pravila).

²² Čl. 3 Pravila.

²³ Čl. 14. Pravila.

²⁴ Čl. 15. Pravila.

²⁵ *Sl. list SFRJ*, br. 29/78, 39/85 i 57/89, *Sl. list R BiH*, br. 2/92 i 13/93, *Sl. novine Federacije BiH*, br. 29/03 i 42/11, *Sl. glasnik Republike Srpske*, br. 17/93, 3/96, 39/03 i 74/04, *Sl. glasnik Brčko distrikta BiH*, br. 23/06.

Orijentacioni kriteriji ne predstavljaju matematičku formulu koja automatizmom služi za izračunavanje pravične novčane naknade, jer u primjeni navedenog propisa valja uvijek imati na umu sve okolnosti konkretnog slučaja.

Navedeni kriteriji primjenjuju se na parnične postupke za naknadu nematerijalne štete u svim stepenima suđenja.

FIZIČKI BOLOVI

Orijentacioni kriteriji i iznos za utvrđivanje visine naknade za fizičke bolove (po danima):

Jaki bolovi orijentaciono 70,00 KM

Srednji bolovi orijentaciono 40,00 KM

Slabi bolovi orijentaciono 10,00 KM.

Kod utvrđivanja iznosa naknade treba imati na umu da su trajanje i jačina fizičkih bolova dva naročito važna elementa za dosuđivanje pravične novčane naknade, ali sud mora voditi računa i o drugim okolnostima slučaja.

Pri tome, nelagodnosti u toku liječenja (npr. kraća nesvjestica, hospitalizacija, vezanost za krevet, razne vrste imobilizacija i fiksacija, rendgensko snimanje, broj operacija, infuzija, transfuzija, injekcije, previjanje rana, odstranjenje šavova, upotreba invalidskih kolica, bolovanje, posjećivanje ambulante, fizioterapija, trajanje rehabilitacionog postupka i sl.) koje trpi oštećeni razmatraju se u okviru naknade za fizički bol.

Kada će i pod kojim uslovima pojedina od navedenih nelagodnosti pre-rasti u kakav drugi samostalni oblik nematerijalne štete (npr. duševni bolovi zbog smanjenja životne aktivnosti), valja ocjenjivati uzimajući u obzir sve okolnosti slučaja.

Nematerijalna šteta koja se u određenom obliku trajno ili trajnije ispoljava predstavlja jednu štetu, pa se određuje jedan iznos naknade uzimajući u obzir trajanje te štete do donošenja presude i njeno trajanje u budućnosti.

Naknadu za buduću nematerijalnu štetu sud može dosuditi u smislu člana 200. ZOO i kad se štetne posljedice u psihi oštećenika još nisu ispoljile ako je izvjesno da će te posljedice nastati u budućnosti.

STRAH

od 400,00 KM do 6.000,00 KM

Visina naknade štete u većim ili manjim iznosima u odnosu na gore postavljene vrijednosti određuje se kao i kod fizičkih bolova, odnosno po članu 200. ZOO, imajući u vidu i sve ostale okolnosti konkretnog slučaja.

Pravična novčana naknada za pretrpljeni strah dosuđuje se ako okolnosti slučaja, a naročito trajanje i jačina straha, to opravdavaju.

DUŠEVNI BOLOVI ZBOG SMANJENJA ŽIVOTNE AKTIVNOSTI

do 20 %	orijentaciono	2.000,00 KM za svakih 10 %
preko 20 do 40 %	orijentaciono	2.500,00 KM za svakih 10 %
preko 40 do 60 %	orijentaciono	4.000,00 KM za svakih 10 %
preko 60 do 80 %	orijentaciono	5.500,00 KM za svakih 10 %
preko 80 do 100%	orijentaciono	7.000,00 KM za svakih 10 %

Korekcija naknade moguća je prema obimu i težini utvrđenih trajnih posljedica, a kao dodatne kriterije, treba cijeliti životnu dob, zanimanje oštećenog i slično. Ovaj oblik štete je u pravilu trajnog karaktera, ali novčana naknada se može dosuditi i kad je smanjenje životne aktivnosti privremeno, ako je jačeg intenziteta i dužeg trajanja, ili ako to posebne okolnosti opravdavaju.

Smanjenje životne aktivnosti, kao posebna osnova za naknadu štete zbog duševnih bolova, obuhvata sva ograničenja u životnim aktivnostima oštećenika koje je ostvarivao ili bi ih po redovnom toku stvari u budućnosti izvjesno ostvarivao. Pod ograničenjem se podrazumjeva i obavljanje aktivnosti uz povećane napore ili pod posebnim uslovima.

Kod odmjeravanja visine naknade ovog vida štete ne uzima se u obzir samo procenat umanjenja životne aktivnosti nego i sve naprijed navedene okolnosti.

DUŠEVNI BOLOVI ZBOG NARUŽENOSTI

jak stepen - vrlo uočljivo trećima - orijentaciono	7.000,00 KM
- uočljivo samo ponekad orijentaciono	4.000,00 KM
(ukućanima, na plaži i sl.)	
- srednji stepen - vrlo uočljivo trećima orijentaciono	5.000,00 KM
- uočljivo samo ponekad orijentaciono	3.000,00 KM
- laki stepen - vrlo uočljivo trećima - orijentaciono	1.500,00 KM
- uočljivo trećima samo ponekad - orijentaciono	700,00 KM

Korekcija naknade moguća je zavisno od životne dobi, zanimanja oštećenog, lokacije povrede i sl. Pol oštećenog, sam po sebi, ne utiče na visinu naknade po ovom osnovu.

Osnov za priznanje novčane naknade za naruženost nije samo u tome da li je i u kojoj mjeri izmjenjena vanjština oštećenika izaziva u okolini gađenje. sažaljenje, ili druge negativne reakcije, već se u razumnoj mjeri uzimaju u obzir i subjektivna mjerila o uticaju svih elemenata (izmjenjena vanjština, primjetnost, obim i slično) na psičku ravnotežu oštećenika. Dakle sud treba voditi računa kako o objektivnim tako i o subjektivnim okolnostima.

DUŠEVNE BOLOVI ZBOG SMRTI BLISKOG SRODNIKA

(bračni i vanbračni partner/supružnik, dijete, gubitak ploda, roditelji, braća i sestre)

- *Za slučaj smrti bračnog i vanbračnog partnera/supružnika i djeteta orijentaciono 20.000,00 KM*
- *Za slučaj gubitka ploda roditeljima orijentaciono 7.000,00 KM*
- *Za slučaj smrti roditelja:*
  - *djetetu koje se nalazi na odgoju i izdržavanju orijentaciono 20.000,00 KM*
  - *djetetu koje se ne nalazi na odgoju i izdržavanju orijentaciono 12.000,00 KM*
- *Za slučaj smrti brata ili sestre orijentaciono 7.000,00 KM*

Pravična novčana naknada za duševne bolove djeteta zbog smrti roditelja predstavlja naknadu kako za bol izazvanu samim saznanjem za smrt, tako i za sve kasnije bolove koje dijete trpi zbog gubitka roditelja – ljubavi, njege i pažnje koju bi mu roditelj pružao, pa pripada djetetu koje zbog uzrasta nije moglo osjetiti bol zbog same smrti roditelja, jer je u pitanju naknada za jedinstveni oblik nematerijalne štete.

DUŠEVNI BOLOVI ZBOG NAROČITO TEŠKOG INVALIDITETA BLISKE OSOBE

- *Za slučaj naročito teškog invaliditeta bračnog i vanbračnog partnera/supružnika i djeteta orijentaciono 20.000,00 KM*
- *Za slučaj naročito teškog invaliditeta roditelja:*
  - *djetetu koje se nalazi na odgoju i izdržavanju orijentaciono 20.000,00 KM*
  - *djetetu koje se ne nalazi na odgoju i izdržavanju orijentaciono 12.000,00 KM*

NAKNADA ŠTETE ZBOG NEOPRAVDANE OSUDE ILI NEOSNOVANOG LIŠENJA SLOBODE (PRITVARANJA)

orijentaciono 100,00 KM po danu

Kod ocjene visine naknade prouzorokovane nematerijalne štete zbog neopravdane osude ili neosnovanog lišenja sloboda (pritvaranja), u pravilu, kao osnovni parametar treba uzeti vrijeme provedeno na izdržavanju zatvorske kazne, odnosno vrijeme provedeno u pritvoru i to na način da se orijentaciono za jedan dan dosuđuje 100,00 KM (analogno zamjenskoj novčanoj kazni za jedan dan zatvora/pritvora), s tim da na visinu naknade štete (odnosno na to da li će ista biti odmjerena ispod ili iznad iznosa od 100,00

KM i koliko ispod/iznad) utiču i sve druge okolnosti slučaja (npr. krivično djelo koje je oštećenom stavljeno na teret, raniju osuđivanost, društveni status u zajednici prije i poslije izdržavanja lišenja slobode, uticaj lišenja slobode na zdrastveno stanje, okolnosti vezane za porodicu i slično).

Na sastanku Panela, održanom dana 22.12.2014. godine, nije postignut konsenzus povodom predloženih orijentacionih kriterijuma. Učesnici panela nisu se usaglasili sa predloženim kriterijima, a VS RS je iznio stavove toga suda koji ne podržavaju metodologiju izračunavanja novčane naknade nematerijalne štete za fizičke bolove, strah, duševne bolove zbog umanjenja životne aktivnosti i naruženosti. Zaključkom broj 4, sa istog sastanka, konstatovano je da je potrebno dodatno konsultovanje sudova po ovom pitanju.

Polarizacija stavova javlja se u dva pravca: jedan pol mišljenja smatra da je ovo korisno i praktično rješenje koje služi kao pomagalo u radu sudova, koje se afirmisalo u radu sudija u Federaciji BiH i u okruženju i da je podržano praksom Evropskog suda za ljudska prava. Drugi pol mišljenja, koji preteže u Vrhovnom sudu Republike Srpske, nalazi da je ovakvo propisivanje orijentacionih kriterija za obračunavanje novčane naknade nematerijalne štete, u krajnjoj liniji, nezakonito. Pošto se stavovi panelista nisu usaglasili po pitanju opravdanosti postojanja orijentacionih kriterija na cijelom pravnom području BiH, to je preuranjeno i ujednačavanje orijentacionog iznosa za neosnovano pritvaranje (cca 100 KM po danu) kao i isticanje potrebe da se i za neosnovano izrečene mjere zabrane utvrdi ujednačena naknada nematerijalne štete iznosa.

U međuvremenu, na sjednicu Panela 18.06.2015. godine pristigao je prijedlog orijentacionih kriterija koji je pripremio Vrhovni sud Republike Srpske, koji izgleda ovako:

ORIJENTACIONI KRITERIJI

za utvrđivanje visine pravične novčane naknade nematerijalne štete

Ovi orijentacioni kriteriji imaju za cilj da se ujednači primjena odredbe člana 200. Zakona o obligacionim odnosima²⁶.

Orijentacioni kriteriji ne predstavljaju matematičku formulu koja automatizmom služi za izračunavanje pravične novčane naknade, jer u primjeni navedenog propisa valja uvijek imati na umu sve okolnosti konkretnog slučaja.

Navedeni kriteriji primjenjuju se na parnične postupke za naknadu nematerijalne štete u svim stepenima suđenja.

---

²⁶ *Sl. list SFRJ*, br. 29/78, 39/85 i 57/89, *Sl. list RBiH*, br. 2/92 i 13/93, *Sl. novine Federacije BiH*, br. 29/03 i 42/11, *Sl. glasnik Republike Srpske*, br. 17/93, 3/96, 39/03 i 74/04, *Sl. glasnik Brčko distrikta BiH*, br. 23/06.

FIZIČKI BOLOVI

Orijentacioni kriteriji i iznos za utvrđivanje visine naknade za fizičke bolove (po danima)

<i>Jaki bolovi</i>	<i>orijentaciono 70,00 KM</i>
<i>Srednji bolovi</i>	<i>orijentaciono 40,00 KM</i>
<i>Slabi bolovi</i>	<i>orijentaciono 10,00 KM</i>

Kod utvrđivanja iznosa naknade treba imati na umu da su trajanje i jačina fizičkih bolova dva naročito važna elementa za dosuđivanje pravične novčane naknade, ali sud mora voditi računa i o drugim okolnostima slučaja.

Pri tome, nelagodnosti u toku liječenja (npr. kraća nesvjestica, hospitalizacija, vezanost za krevet, razne vrste imobilizacija i fiksacija, rendgensko snimanje, broj operacija, infuzija, transfuzija, injekcije, previjanje rana, ostranjenje šavova, upotreba invalidskih kolica, bolovanje, posjećivanje ambulante, fizioterapija, trajanje rehabilitacionog postupka i sl.) koje trpi oštećeni razmatraju se u okviru naknade za fizički bol.

Kada će i pod kojim uslovima pojedina od navedenih nelagodnosti prerasti u kakav drugi samostalni oblik nematerijalne štete (npr. duševni bolovi zbog smanjenja životne aktivnosti) valja ocjenjivati uzimajući u obzir sve okolnosti slučaja.

Nematerijalna šteta koja se u određenom obliku trajno ili trajnije ispoljava predstavlja jednu štetu, pa se određuje jedan iznos naknade uzimajući u obzir trajanje te štete do donošenja presude i njeno trajanje u budućnosti.

Naknadu za buduću nematerijalnu štetu sud može dosuditi u smislu člana 200. ZOO i kad se štetne posljedice u psihi oštećenika još nisu ispoljile ako je izvjesno da će te posljedice nastati u budućnosti.

STRAH

<i>- veoma jakog intenziteta</i>	<i>orijentaciono 70,00 KM po danu</i>
<i>- jakog intenziteta</i>	<i>orijentaciono 60,00 KM po danu</i>
<i>- srednjeg intenziteta</i>	<i>orijentaciono 30,00 KM po danu</i>
<i>- slabog intenziteta</i>	<i>orijentaciono 5,00 KM po danu</i>

Visina naknade štete u većim ili manjim iznosima u odnosu na gore postavljene vrijednosti određuje se kao i kod fizičkih bolova, odnosno po članu 200. ZOO, imajući u vidu i sve ostale okolnosti konkretnog slučaja.

Pravična novčana naknada za pretrpljeni strah dosuđuje se ako okolnosti slučaja, a naročito trajanje i jačina straha, to opravdavaju.

DUŠEVNI BOLOVI ZBOG SMANJENJA ŽIVOTNE AKTIVNOSTI

<i>do 20 %</i>	<i>orijentaciono od 2.000,00 KM do 4.000,00 KM</i>
<i>preko 20 do 40 %</i>	<i>orijentaciono od 5.000,00 KM do 10.000,00 KM</i>

preko 40 do 60 % orijentaciono od 12.000,00 KM do 24.000,00 KM
preko 60 do 80 % orijentaciono od 26.000,00 KM do 44.000,00 KM
preko 80 do 100% orijentaciono od 50.000,00 KM do 70.000,00 KM

Korekcija naknade moguća je prema obimu i težini utvrđenih trajnih posljedica, a kao dodatne kriterije, treba cijeliti životnu dob, zanimanje oštećenog i slično. Ovaj oblik štete je u pravilu trajnog karaktera, ali novčana naknada se može dosuditi i kad je smanjenje životne aktivnosti privremeno, ako je jačeg intenziteta i dužeg trajanja, ili ako to posebne okolnosti opravdavaju.

Smanjenje životne aktivnosti, kao posebna osnova za naknadu štete zbog duševnih bolova, obuhvata sva ograničenja u životnim aktivnostima oštećenika koje je ostvarivao ili bi ih po redovnom toku stvari u budućnosti izvjesno ostvarivao. Pod ograničenjem se podrazumjeva i obavljanje aktivnosti uz povećane napore ili pod posebnim uslovima.

Kod odmjeravanja visine naknade ovog vida štete ne uzima se u obzir samo procenat umanjenja životne aktivnosti nego i sve naprijed navedene okolnosti.

DUŠEVNI BOLOVI ZBOG NARUŽENOSTI

- jaki stepen naruženosti orijentaciono od 4.000,00 KM do 7.000,00 KM*
- srednji stepen naruženosti orijentaciono od 3.000,00 KM do 5.000,00 KM*
- laki stepen naruženosti orijentaciono od 700,00 KM do 1.500,00 KM*

Korekcija naknade moguća je zavisno od životne dobi, zanimanja oštećenog, lokacije povrede i sl. Pol oštećenog, sam po sebi, ne utiče na visinu naknade po ovom osnovu.

Osnov za priznanje novčane naknade za naruženost nije samo u tome da li je i u kojoj mjeri izmjenjena vanjština oštećenika izaziva u okolini gađenje, sažaljenje, ili druge negativne reakcije, već se u razumnoj mjeri uzimaju u obzir i subjektivna mjerila o uticaju svih elemenata (izmjenjena vanjština, primjetnost, obim i slično) na psičku ravnotežu oštećenika. Dakle sud treba voditi računa kako o objektivnim tako i o subjektivnim okolnostima.

DUŠEVNE BOLOVI ZBOG SMRTI BLISKOG SRODNIKA

(bračni i vanbračni partner/supružnik, dijete, gubitak ploda, roditelji, braća i sestre)

- Za slučaj smrti bračnog i vanbračnog partnera/supružnika i djeteta orijentaciono 20.000,00 KM*
- Za slučaj gubitka ploda roditeljima orijentaciono od 7.000,00 KM do 20.000,00 KM*
- /zavisno od starosti ploda i ev. gubitka reproduktivne sposobnosti/*
- Za slučaj smrti roditelja orijentaciono 20.000,00 KM*

- *Za slučaj smrti brata ili sestre orijentaciono 7.000,00 KM*

Pravična novčana naknada za duševne bolove djeteta zbog smrti roditelja predstavlja naknadu kako za bol izazvanu samim saznanjem za smrt, tako i za sve kasnije bolove koje dijete trpi zbog gubitka roditelja – ljubavi, njege i pažnje koju bi mu roditelj pružao, pa pripada djetetu koje zbog uzrasta nije moglo osjetiti bol zbog same smrti roditelja, jer je u pitanju naknada za jedinstveni oblik nematerijalne štete.

DUŠEVNI BOLOVI ZBOG NAROČITO TEŠKOG INVALIDITETA BLISKE OSOBE

- *Za slučaj naročito teškog invaliditeta bračnog i vanbračnog partnera/supružnika i djeteta orijentaciono od 10.000,00 KM do 20.000,00 KM*
- *Za slučaj naročito teškog invaliditeta roditelja orijentaciono od 10.000,00 KM do 15.000,00 KM*

NAKNADA ŠTETE ZBOG NEOPRAVDANE OSUDE ILI NEOSNOVANOGLIŠENJASLOBODE (PRITVARANJA) IIZREČENIH MJERA ZABRANE

orijentaciono 100,00 KM po danu

Kod ocjene visine naknade prouzorokovane nematerijalne štete zbog neopravdane osude ili neosnovanog lišenja sloboda (pritvaranja), u pravilu, kao osnovni parametar treba uzeti vrijeme provedeno na izdržavanju zatvorske kazne, odnosno vrijeme provedeno u pritvoru i to na način da se orijentaciono za jedan dan dosuđuje 100,00 KM (analogno zamjenskoj novčanoj kazni za jedan dan zatvora/pritvora), s tim da na visinu naknade štete (odnosno na to da li će ista biti odmjerena ispod ili iznad iznosa od 100,00 KM i koliko ispod/iznad) utiču i sve druge okolnosti slučaja (npr. krivično djelo koje je oštećenom stavljeno na teret, raniju osuđivanost, društveni status u zajednici prije i poslije izdržavanja lišenja slobode, uticaj lišenja slobode na zdrastveno stanje, okolnosti vezane za porodicu i slično).

Mi smo prezentovali oba prijedloga, da bi zainteresovani čitalac sam mogao da izvrši poređenja i izvede odgovarajuće zaključke o mogućnosti premošćavanja uočenih razlika u prijedlozima orijenatacionih kriterija dva entitetska vrhovna suda čija praksa je od najvećeg značaja i čije razlike najviše doprinose nejednakoj zaštiti građanskih prava u Bosni i Hercegovini, pod uslovom da nisu usaglašeni.

Naše je mišljenje, s obzirom na značaj usaglašavanja sudske prakse na izvjesnost ostvarivanja građanskih prava, pravnu sigurnost i povjerenje u pravosuđe, da radikalna odbrana polarizovanih stavova o ovom pitanju ne doprinosi zaštiti nabrojanih visokih pravnih vrijednosti na ovim prostorima. Orijetacioni kriteriji

pripadaju tehnicima primjene pravnih normi koja ne zadire u postojeća zakonska rješenja, nego želi da doprinese njihovoj pravilnoj i pravednoj primjeni do donošenja zakonskih rješenja koja bi otklonila svrsishodnost donošenja ovakvih orijentacionih kriterija, jer bi tada zakonska rješenja omogućila sudovima da donose odluke ne stvarajući neusaglašenu, protivrječnu i neizvjesnu sudsku praksu. U prilog našem stavu, iznosimo stavove ESLJP koji pokazuju da usvajanje Orijentacionih kriterija ne predstavlja postupanje suprotno Evropskoj konvenciji o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda i praksi Evropskog suda za ljudska prava.

U presudi *Klausz protiv Hrvatske* (Strasbourg 18. srpnja 2013 (konačna 09/12/2013)) nalazimo stanovište Evropskog suda za ljudska prava o primjerenosti postojanja orijentacionih kriterija, jer „kriteriji pojednostavljaju sudačku diskreciju u ocjenjivanju visine naknade koja se dodjeljuje za nematerijalnu štetu“. Pored toga, ističe se potreba postojanja transparentne sudske prakse, na primjeru nezakonitog pritvaranja, koja bi bila dostupna strankama kako bi postavili odmjerenе zahtjeve za naknadu tog vida nematerijalne štete, te bez toga nije moguće utvrditi šta bi bio „razuman“ zahtjev novčane naknade nematerijalne štete.

Ako se podsjetimo izlaganja o prirodi povrede ličnih dobara, kao emocionalnog potresa i vrijeđanja afekcija, tada se orijentacioni kriteriji pokazuju kao neprecizno mjerilo, jer je jedino ispravno da za svakog emocionalno povređenog važi individualni pristup u cilju individualizacije satisfakcije. Orijentacioni kriteriji, s gledišta pravne sigurnosti, doprinose uprosječivanju novčane satisfakcije, tj. da se za identične ili slične povrede dosuđuju približno isti iznosi novčane satisfakcije. Na takav način se postižu prave vrijednosti, pravne sigurnosti odnosno pravne izvjesnosti, koje vrijednosti su pozitivne i poželjne osobine pravne države, ali za povrijeđene ne znače toliko, jer se svakom povrijeđenom mora odrediti individualizovana satisfakcija. Povrijeđene ne interesuju dobrobiti za pravnu državu i pravni poredak određene države. Njih interesuje njihova emocionalna sigurnost, stabilnost odnosno duševni mir. Zbog toga, potpuna mehanička primjena orijentacionih kriterija vraća nas na napuštenu trasu komercijalizacije ličnih dobara kojoj zakonska rješenja i sudska praksa ne bi smjeli pogodovati.

6. ZATEZNE KAMATE NA POTRAŽIVANJE NOVČANE NAKNADE NEMATERIJALNE ŠTETE

Pravo na pravičnu novčanu naknadu nematerijalne štete konstituisano je odredbom čl. 200 Zakona o obligacionim odnosima u FBiH, Republici Srpskoj i Brčko distriktu BiH.²⁷ Osnov za dosuđivanje pravične novčane naknade (novčane satisfakcije) stiče se prema odredbi čl. 200, st. 1 ZOO, ako je nematerijalna

²⁷ *Sl. list SFRJ*, br. 29/79, 39/85 i 57/89; *Sl. list RBiH*, br. 2/92, 13/93 i 13/94; *Sl. novine FBiH*, br. 29/03 i 42/11; *Sl. list SFRJ*, br. 29/79, 39/85 i 57/89; *Sl. glasnik RS*, 17/93, 3/96 i 74/04.

šteta povrijeđenom nastala zbog **pretrpljenih**²⁸ fizičkih bolova, **pretrpljenih** duševnih bolova zbog smanjenja životne aktivnosti, naruženosti, povrede ugleda, časti, slobode ili prava ličnosti, smrti bliske osobe te za strah, ako okolnosti slučaja, a naročito jačina bolova i straha i njihovo trajanje to opravdavaju. U pogledu utvrđivanja visine pravične naknade nematerijalne štete, mjerodavna je odredba čl. 200, st. 2, prema kojoj odredbi sud treba prilikom odlučivanja o zahtjevu za pravičnu novčanu naknadu nematerijalne štete iz zakonom dopuštenih osnova navedenih u odredbi st. 2 istog člana ZOO, te o određivanju visine novčane naknade izražene voditi računa o značaju povrijeđenog dobra i cilju naknade, kao i o tome da se njome ne pogoduje težnjama nespojivim s njenom prirodom i društvenom svrhom. Kao što smo već navodili, procjena pravične novčane naknade pravilnom primjenom navedene odredbe predstavljala je, od donošenja Zakona o obligacionim odnosima, problem u sudskoj praksi koji je stalno podsticao kontroverze i različito rješavanje istog pitanja. Naveli smo nastojanja da se ovo pitanje prevaziđe (ne i riješi) donošenjem orijentacionih kriterija kao pravnih stavova vrhovnih sudova.

Ako bi se uspjelo s fiksiranjem iznosa zahtjeva za naknadom nematerijalne štete, Zakon je, odredbom čl. 186, propisao rok dospelosti, od trenutka nastanka štete. Ova na prvi pogled jednostavna i samorazumljiva odredba do danas izaziva kontroverze u sudskoj praksi. O tome ćemo nešto kasnije. Ako bi se utvrdio rok dospelosti, mogle bi se računati i posljedice dužničke docnje sa ispunjenjem novčane obaveze nastale stvaranjem obligacionog odnosa naknade nematerijalne štete. Od trenutka dolaska dužnika u docnju, on duguje, pored glavnice, i zatezne kamate, po osnovu odredbe čl. 277, st. 1 ZOO.

Problem se koncentrisao oko pitanja kada je šteta nastala ili kada dužnik naknade nematerijalne štete pada u docnju. Po tom pitanju, sudska praksa je kroz evoluciju svojih stavova različito odgovarala. Tako, Načelno mišljenje proširene Opšte sjednice Vrhovnog suda Jugoslavije od 19. i 20. oktobra 1970. godine (Načelno mišljenje 1/70), prije donošenja Zakona o obligacionim odnosima, glasilo je: „Zatezna kamata na novčano potraživanje naknade štete teče od sljedećeg dana od kada je oštećenik pozvao dužnika da naknadi štetu odnosno od sljedećeg dana od dana kada je podnio tužbu kojom ostvaruje zahtjev za naknadu štete.“

Prema Načelnom mišljenju, zatezna kamata može teći od dva različita roka, od dana ponošenja zahtjeva ili od dana podnošenja tužbe. Potraživanje zatezne kamate dopijeva svakog dana sve do izmirenja glavne obaveze, a zastarijeva u roku od tri godine od dana dospjeća.

Nakon donošenja Zakona o obligacionim odnosima, Zajednička sjednica Saveznog suda, vrhovnih sudova republika i autonomnih pokrajina i

---

²⁸ Zakon koristi ovaj glagol u prošlom glagolskom vremenu (perfektu)!

Vrhovnog vojnog suda, od 25. januara 1979. godine (Načelni stav broj 1/79) usvojila je načelni stav koji je glasio:

„Zatezne kamate na novčano potraživanje o naknadi nematerijalne štete teku od trenutka nastanka štete.“

Komentatori ističu da je ovakav stav pogodovao oštećenom.²⁹

Daljnja evolucija, preko kritika upućenih prethodnom stavu sudova, rezultirala je načelnim stavom Zajedničke sjednice Saveznog suda, vrhovnih sudova republika i autonomnih pokrajiona, te Vrhovnog vojnog suda od 27. do 29. maja 1987. godine, koji glasi:

„Zatezna kamata na pravičnu novčanu naknadu nematerijalne štete teče od dana donošenja prvostepene presude kojom je naknada određena.“

„Prilikom odlučivanja o visini pravične novčane naknade sud će uzeti u obzir i vrijeme proteklo od nastanka štete do donošenja odluke, ako dužina čekanja na satisfakciju i druge okolnosti slučaja to opravdavaju.“

Ovaj stav, po mišljenju komentatora, pogoduje štetniku.³⁰

Sudovi u Republici Srpskoj doskora su slijedili ovaj načelni stav iz 1987. godine.

Prema Zaključku koji je donio Vrhovni sud FBiH 09.04.2003. godine:

„Zatezna kamata na pravičnu novčanu naknadu nematerijalne štete teče od dana podnošenja tužbe.“³¹

Ustavni sud BiH je u Odluci broj *AP-1757/06* od 8. jula 2008. godine, ponovio odredbu čl. 186 ZOO da zateznu kamatu treba dosuditi od trenutka nastanka štete.³²

Vrhovni sud Republike Srpske je uskladio svoju praksu na način da zakonska zatezna kamata na dospjelu naknadu nematerijalne štete teče od dana nastanka štete – štetnog događaja.³³

Vrhovni sud FBiH danas promovise stav po kojem: „Zatezna zakonska kamata na pravičnu novčanu naknadu nematerijalne štete teče od dana podnošenja tužbe, osim kada je tužba podnesena prije 22.06.1998. godine, u kom slučaju zatezna kamata teče od 22.06.1998. godine, kao dana puštanja u opticaj novčane jedinice KM.

U slučaju kad je tužba podnesena prije 22.06.1998. godine, sud će prilikom odlučivanja o visini pravične novčane naknade uzeti u obzir i vrijeme

²⁹ M. Omerčaušević, sudija Vrhovnog suda FBiH, referat rađen za potrebe Panela o ujednačavanju sudske prakse iz građanske oblasti, održan 26.03.2015. godine, str. 4.

³⁰ *Ibid.*

³¹ Bilten sudske prakse Vrhovnog suda BiH, broj 2002/2003 i broj 1/05.

³² M. Omerčaušević, 5.

³³ *Ibid.*, Odluka Vrhovnog suda RS, broj: 86 0 P 001566 09 Rev od 02.02.2011. godine.

protjeklo od dana nastanka štete do donošenja odluke ako dužina čekanja na satisfakciju i druge okolnosti slučaja to opravdavaju.“³⁴

U pogledu prijedloga za zaključak panela o ujednačavanju sudske prakse iz građanske oblasti, održanom 26.03.2015. godine, po pitanju određivanja dospelosti zakonskih zateznih kamata na pravičnu novčanu naknadu nematerijalne štete, Vrhovni sud FBiH se opredijelio za iniciranje zakonskih izmjena, odnosno donošenje izmjena i dopuna važećeg Zakona o obligacionim odnosima FBiH, RS i Brčko distrikta BiH, usvajanjem odredbe čl. 346 Nacrta ZOO, sa stanjem 16.06.2003. godine,³⁵ dok se Vrhovni sud Republike Srpske opredijelio za vraćanje svom dugogodišnjem stavu da zatezna zakonska kamata na pravičnu novčanu naknadu nematerijalne štete teče od trenutka donošenja prvostepene presude.³⁶

Zanimljiv je stav Suda Bosne i Hercegovine, izražen u obrazloženju presude broj: S1 3 P 006076 14 Rev, koji glasi: „Revizijom tužioca se osporava odluka i u dijelu kojim je odlučeno o zakonskim zateznim kamata koje su dosuđene na ime nematerijalne štete, počev od 05.06.2013. godine, a ne od dana podnošenja tužbe 06.06.2011.godine, kako je traženo postavljenim tužbenim zahtjevom. Naime, u pobijanoj odluci je jasno obrazloženo da se zbog svoje specifične prirode nematerijalna šteta ne može reparirati ni prilikom štetnog događaja, a ni kasnije, te se njeni učinci samo smanjuju novčanom naknadom kao satisfakcijom. Obim ove satisfakcije u smislu čl. 394. Zakona o obligacionim odnosima može biti poznat tek kada na pravno obvezujući način bude izražen brojem novčanih jedinica, slijedom čega ni zatezna kamata po čl. 277. Zakona o obligacionim odnosima ne može teći dok taj broj novčanih jedinica nije određen, pošto su tada ispunjeni svi uslovi za tu posljedicu dužnikove docnje.,, Isti stav Suda BiH je eksplicitno izražen: „Rok od kada počinje zaračunavanje zateznih kamata na utvrđeni iznos duga novčane naknade nematerijalne štete počinje od dana pravosnažnosti sudske odluke kojom je utvrđen novčani iznos duga, odnosno potraživanje povjerioca, oštećenog kao tužioca.“³⁷

Ovakav prijedlog za računanje roka početka zaračunavanja zakonskih zateznih kamata na novčani iznos pravične naknade nematerijalne štete iznesen je od strane članova Apelacionog revizionog vijeća Suda Bosne i Hercegovine na zasjedanju Panela za ujednačavanje sudske prakse u građanskoj oblasti održanog dana 26.03.2015. godine.

---

³⁴ M. Omerčaušević, 6.

³⁵ *Ibid.*, 6.

³⁶ V. Šubarić, „Zatezne kamate na naknade nematerijalne štete“, referat izložen na Panelu o ujednačavanju sudske prakse iz građanske oblasti, održanom 26.03.2015. godine, 6.

³⁷ Iz obrazloženja presude revizionog vijeća Apelacionog upravnog odjeljenja Suda Bosne i Hercegovine, broj: S1 3 P 004731 12 Rev od 11.12.2012. godine.

Vrhovni sud Republike Hrvatske podržava sljedeći stav: „U odnosu na zakonsku zateznu kamatu koju je drugostupanjski sud dosudio od dana donošenja prvostupanjske presude pa do isplate, ovaj sud također prihvata da je pravilno primijenjena odredba čl. 1103. ZOO, jer obveza pravične novčane naknade dopijeva danom podnošenja pisanog zahtjeva ili tužbe, osim ako je šteta nastala nakon toga, a u konkretnom slučaju obzirom da je tužitelju visina naknade neimovinske štete određena na dan zaključenja glavne rasprave u cijelosti treba uzeti da naknada neimovinske štete dopijeva u tom trenutku, a što je prihvaćeno pravno stajalište ovog suda.“³⁸ Odredba čl. 1103 Zakona o obveznim odnosima³⁹ Republike Hrvatske glasi: „Obaveza pravične novčane naknade dopijeva danom podnošenja pisanog zahtjeva ili tužbe, osim ako je šteta nastala nakon toga.“

Slično ZOO RH određuje i Nacrt ZOO FBiH/RS, sa stanjem na dan 16.06.2003. godine, odredbom čl. 346 (ZOO 277 izmijenjen), čiji st. 2 glasi: „Zatezna kamata na potraživanja novčane naknade štete zbog oštećenja ili uništenja stvari i na naknadu nematerijalne štete teče od podnošenja pismenog zahtjeva za plaćanje naknade (opomena ili tužba).“

Gorencov komentar ZOO RH o tome iznosi: „Ovom odredbom Zakon otklanja dvojbu dopijeca naknade imovinske štete (od trenutka nastanka štete ili pak od trenutka donošenja presude o odgovornosti za prouzročenu štetu). Dospjelost naknade imovinske štete od trenutka nastanka štete utvrđena je tako po sili zakona, a sudska odluka ima deklaratorno značenje. Shodno ovoj odredbi, od trenutka nastanka štete oštećenik ima pravo zahtijevati popravljane štete, dok je odgovorna osoba u obavezi od tog trenutka štetu popraviti. Trenutak dopijeca imovinske štete određuje kad dužnik dolazi u zakašnjenje s ispunjenjem obveze, pa s tim u vezi i njegovu obavezu plaćanja zakonskih zateznih kamata (čl. 29.). Isto tako dopijecće obveze bitno je s aspekta prijelaza prava, odnosno obveza, iz ove osnove na nasljednike za slučaj smrti odgovorne osobe, odnosno oštećenika.“

U domaćoj pravnoj teoriji zapažen je sljedeći iskaz: „Kog momenta je za štetnika odnosno odgovorno lice nastala obaveza na naknadu štete, tj. kog momenta je došlo do uspostavljanja obligacionog odnosa između oštećenog i štetnika odnosno odgovornog lica? Ovo iz razloga, što njenim uspostavljanjem ona i dopijeva, pa se mora i izvršavati, a to znači i naknada pružiti. Da li je obaveza na naknadu štete uspostavljena u momentu prouzrokovanja štete, s tim da su ispunjeni svi uslovi za deliktну građanskopravnu odgovornost, ili je obaveza naknade štete uspostavljena u momentu donošenja pravosnažne odluke? Stoji se na stanovištu da je obaveza naknade štete na-

---

³⁸ Presuda Vrhovnog suda Republike Hrvatske broj: Revr 655/12-2 od 23. listopada 2013. godine.

³⁹ *Narodne novine*, br. 35/05.

stala u momentu prouzrokovanja štete, ako su ispunjeni svi potrebni uslovi za deliktnu građanskopravnu odgovornost (član 186). Ovo iz razloga što se prouzrokovanje štete drugome protivpravnom radnjom smatra pravnom činjenicom koja dovodi do nastanka obligacionog odnosa, predstavlja izvor nastanka obligacije. Eventualna sudska odluka će imati samo deklarativan karakter, samo će konstatovati postojanje obaveze na naknadu štete za određeno lice i ustanovljenje njene visine. Sud će određivati visinu obaveze naknade štete uvijek odnda kada se oštećeni i štetnik odnosno odgovorno lice ne mogu o tome saglasiti.⁴⁰

Sudska praksa bi morala biti senzibilnija na saglasne stavove pravnih teoretičara. Tačno je da je, kako Gorenc navodi, „po sili zakona“ određeno vrijeme dospelosti obligacije na naknadu štete, posebno važećom odredbom člana 186. Zakona o obligacionim odnosima. Isto tako i Gorenc i Loza slažu se da presuda ima samo deklarativno dejstvo i zadatak je suda da utvrdi dan nastanka štete. To je faktičko pitanje presudno za pravilnu primjenu materijalnog prava.

Ustavni sud Bosne i Hercegovine, po svemu sudeći, zauzeo je ispravan stav, u svojoj odluci broj: AP-1757/06 u stavu 43. se navodi: „(...) članom 186. Zakona o obligacionim odnosima propisano je da se obaveza naknade štete smatra dospjelom od trenutka nastanka štete. Nadalje, članom 277. navedenog zakona propisano je da dužnik koji zakasni s ispunjenjem novčane obaveze duguje, pored glavnice, i zateznu kamatu. Stoga, prema mišljenju Ustavnog suda, iako navedenim članovima eksplicitno nije navedeno od kada se zatezna kamata dosuđuje pri materijalnoj šteti, ipak, iz navedenih zakonskih odredaba proizilazi da bi zateznu kamatu u slučaju materijalne štete trebalo dosuditi od dana nastanka štete.“⁴¹

S obzirom na autoritativnost odluka Ustavnog suda BiH koji, kada odlučuje po apelacijama, nastupa kao kasacioni sud u odnosu na odluke Suda Bosne i Hercegovine, vrhovnih sudova entiteta i Apelacionog suda Brčko distrikta BiH, to je njegov stav po pitanju dospelosti pravične novčane naknade nematerijalne štete konačan i obavezujući.

Imajući u vidu autoritativnost stava Ustavnog suda BiH po ovom pitanju, moglo bi se predložiti da zakonske zatezne kamate teku od podnošenja zahtjeva na naknadu štete, ako se obligacija na naknadu nematerijalne štete formira od toga trenutka, vansudskim putem. Ako je zahtjev za naknadu nematerijalne štete utužen, dio pravosuđa u BiH predlaže da zakonska zatezna kamata počinje teći od donošenja pravosnažne presude u visini i obimu utvrđenom od strane suda, koji je morao postupiti saglasno odredbi čl. 200

---

⁴⁰ B. Loza, *Obligaciono pravo – opšti dio*, Službeni glasnik, Beograd 2000, 250.

⁴¹ Nav. prema: M. Omerčaušević, 5. Ona nakon ovog citata dodaje: „Isti pravni stav ovaj sud ima i kada je u pitanju dospjeće zateznih kamata na dosuđenu naknadu nematerijalne štete.“

Zakona o obligacionim odnosima. Članom 200 ZOO propisani su uslovi i metod utvrđivanje visine naknade, tako da se ne može sam postavljeni zahtjev tretirati kao pravično odmjeren, mada bi novčana satisfakcija bila podobna za utvrđenje samim postavljanjem zahtjeva od strane oštećenog lica koje bi samo odredilo koliki novčani iznos bi njemu priuštio zadovoljenje, ublažavanje bolova i patnji koje trpi. Tek kada sud nakon provedenog postupka utvrdi novčani iznos pravične naknade nematerijalne štete i kada ta odluka postane pravosnažna možemo govoriti o određenoj novčanoj obligaciji. Tek na tako određeni novčani iznos ukoliko dužnik taj iznos ne plati u paricionom roku može početi da teče zakonska zatezna kamata. Sva ova hipotetička rješenja različito utiču na obim novčanog iznosa odnosno obim prava na pravičnu novčanu naknadu bilo povjerioca, tj. oštećenog ili dužnika, štetnika odnosno odgovorno lice.

Imajući u vidu stav Ustavnog suda, po kojem je obligacija na naknadu štete dospjela od dana nastanka štete, može se reći da je to citiranje zakonske odredbe koja tako i glasi. Međutim, to nije dovoljan odgovor za razrješenje dilema sudske prakse, jer su samo te dileme od značaja za pravilnu primjenu prava u ovoj materiji. Zbog toga bi, ako bi se uvažavali stavovi iz sudske prakse, *de lege ferenda*, trebalo, u najmanju ruku, novelirati ovu odredbu čl. 186 ZOO, tako što bi glasila da obligacija na naknadu štete nastaje prouzrokovanjem štete, a da će dospjeti kada se fiksira, njen utvrđeni novčani iznos, odnosno odredi se radnja, činidba novčane obligacije pravične naknade nematerijalne štete.

Elaborirajući pitanje određivanja novčane naknade štete, profesor Loza je izložio pitanje u kom momentu, prema kojem vremenskom trenutku treba cijeliti visinu iznosa štete odnosno ustanoviti novčani iznos naknade, visinu novčane tražbine. Da li je to trenutak prouzrokovanja štete ili neki drugi momenat, podizanja tužbe ili donošenja sudske odluke i sl.? Naš pravni sistem, prema mišljenju prof. Loze, stoji na stanovištu da je to trenutak donošenja sudske odluke. Istini za volju, prof. Loza ovo svoje razmatranje vezuje za naknadu materijalne štete, te sa mogućnošću da oštećeni dobijenim iznosom popravi oštećenu ili nadomjesti uništenu stvar, iz razloga da bi oštećeni, uslijed kolebanja novčanog kursa, dobio potpunu naknadu štete.⁴²

Ovo vrijeme određivanja visine novčane naknade štete nije primjenjivo na nematerijalnu štetu. Novčana naknada nematerijalne štete ima za cilj satisfakciju. Visinu satisfakcije postavlja sam oštećeni, ali ona može pretrpjeti korekcije u sudskom postupku. Visina satisfakcije u novčanom iznosu nije uslovljena promjenama unutrašnje vrijednosti novca i smanjenjem njegove kupovne moći. Za dospelost obligacije bitan je momenat dospelosti odre-

---

⁴² B. Loza, 252ZOO, čl. 189, st. 2.

đenog novčanog iznosa koji je predmet tražbine nastale obligacije. Predmet je nužan elemenat punovažne obligacije. Obligacija je nastala kada je predmet određen ili odrediv. Obligacija na naknadu nematerijalne štete u novčanom iznosu je, po sili zakona, nastala od momenta nastanka štete, a ne od njenog konačnog obračuna. Prema tome, tok zateznih kamata računa se od momenta nastanka štete na određeni novčani iznos utvrđen između subjekata obligacije bilo dobrovoljno ili sudskom odlukom.

Međutim, stanje *de lege lata* nije upitno. Ako uporedimo zakonske odredbe po pitanju zastarjelosti potraživanja iz osnova ugovora, propisuju da rok zastarjelosti teče od dospelosti konkretne obaveze do isteka zakonom predviđenog roka za konkretnu ugovornu obligaciju. U deliktnoj odgovornosti dospelost nastupa uvijek u isto vrijeme, od trenutka nastanka štete.⁴³ Deliktna odgovornost podrazumijeva subjektivni rok koji teče od saznanja za pričinjenu štetu i štetnika i iznosi tri godine⁴⁴ i objektivni, krajnji rok za zahtjev za naknadu štete koji iznosi pet godina od pretrpljene štete.⁴⁵ Ako se vratimo na našu temu, zatezna kamata se duguje od padanja dužnika u docnju s ispunjenjem novčane obaveze.⁴⁶ Dužnik dolazi u docnju⁴⁷ ako, za slučaj naknade nematerijalne štete, ne ispuni obavezu, ne naknadi oštećenom štetu, u roku određenom za ispunjenje.⁴⁸ Ako, hipotetički posmatrano, rok za ispunjenje ne bi bio određen, dužnik bi pao u docnju nakon poziva povjerioca da ispuni obavezu vansudski ili započinjanjem sudskog postupka.⁴⁹ Ovo hipotetičko izlaganje u slučaju naknade štete nije primjenjivo, jer je rok za ispunjenje zakonom određen. Zadatak suda je da zakon poštuje, da ga primjenjuje ako su odredbe jasne i onda im i ne treba tumačenja. Sudski angažman nije da odredbe zakonske prilagođava ili dopunjuje u tolikoj mjeri da mijenja njihovo značenje i smisao, da pomjera rok dospelosti obaveze na naknadu štete. Sve teškoće koje važeće zakonske odredbe prividno stvaraju mogu biti otklonjene dosljednom primjenom procesnih pravila i materijalnih normi koju može podržati samo pravilna i zakonita deklarativna izreka presude. Sigurno je da utvrđivanje sudske istine o činjenicama momenta nastanka odnosno prouzrokovanja štete nije pretežak zadatak za naše sudove, jer ovo faktičko pitanje ima odlučujući značaj i za tok zateznih kamata u slučaju docnje sa isplatom glavne obeveze, pravične novčane naknade nematerijalne štete.

---

⁴³ ZOO, čl. 186.

⁴⁴ ZOO, čl. 376, st. 1.

⁴⁵ ZOO, čl. 376, st. 2; Vid.: O. Antić, *Obligaciono pravo*, Službeni glasnik, Beograd, 446.

⁴⁶ ZOO, čl. 277, st. 1.

⁴⁷ ZOO, čl. 324.

⁴⁸ ZOO, čl. 324, st. 1.

⁴⁹ ZOO, čl. 324, st. 2.

7. ZAKLJUČAK

Pravična naknada je novčani ekvivalent za pretrpljenu štetu. Mada se upotrebljava kao termin kod naknade nematerijalne štete ovaj ekvivalent moguć je uistinu samo kod materijalne štete. Kada se naknađuje nematerijalna šteta, nije moguće govoriti o novčanom ekvivalentu već o satisfakciji.

Nesumnjivo da pažnju i podršku pravničke javnosti kao i kritičko promišljanje zaslužuju predložena rješenja orijentacionih kriterija, koji se kreću od modela tarifiranja i suprotnog modela minimuma odnosno maksimuma kao okvira u kojem bi se kretala sudska praksa kod dosuđivanja pravične novčane naknade nematerijalne štete.

Stavovi Panela za ujednačavanje sudske prakse koji su organizovani na inicijativu STSV BiH i uz podršku Savjeta Evrope, zbog ustavne organizacije pravosuđa u Bosni i Hercegovini, nisu na nivou autoritativnosti kakvi su svojevremeno bili stavovi Vrhovnog suda BiH ili stavovi zajeničke sjednice vrhovnih sudova u Jugoslaviji. To iz osnovnog razloga što su donosioci stavovi bili najviši suvereni sudske vlasti na svojoj teritoriji. Danas, prema statusu u BiH, vrhovni sudovi entiteta, Sud BiH i Paelacioni sud Brško distrikta BiH nisu najviši suvereni sudske vlasti na svom području. Najviši suveren sudske vlasti u BiH, na cijeloj teritoriji, jeste Ustavni sud BiH. Mada normativno to nije tako izričito kazano, ustavnom dodjelom apelacione nadležnosti Ustavni sud BiH je, *de facto*, Vrhovni kasacioni sud nadređen svim sudskim instancama u BiH. Otuda se priča o Vrhovnom sudu u BiH, ovdje i sada, na tome završava.

LISTA REFERENCI

Bibliografske reference

1. Antić, Oliver, *Obligaciono pravo*, Službeni glasnik, Beograd;
2. Brežanski, Jasna, *Odgovornost države za štetu u slučaju neopravdane osude ili neosnovanog uhićenja*, http://www.vsrh.hr/CustomPages/Static/HRV/Files/JBrezanski-Odgovornost_drzave_za_stetu.PDF;
3. Loza, Branko, *Obligaciono pravo – opšti dio*, Službeni glasnik, Beograd 2000;
4. Milojević, Zoran, „Formule življenja“, *Politika*, 2.7.2012. godine;
5. Omerčaušević, Marijana, sudija Vrhovnog suda FBiH, referat rađen za potrebe Panela o ujednačavanju sudske prakse iz građanske oblasti, održan 26.03.2015. godine;
6. Fante, Džon, *Čekaj do proleća*, Bandini, LOM, Beograd 2008;
7. Šubarić, Violanda, „Zatezne kamate na naknade nematerijalne štete“, referat izložen na Panelu o ujednačavanju sudske prakse iz građanske oblasti, održanom 26.03.2015. godine.

Pravni propisi i dokumenti

1. Bilten sudske prakse Vrhovnog suda BiH, broj 2002/2003 i broj 1/05;
2. Zakon o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine, *Službeni glasnik Bosne i Hercegovine*, br. 3/03, 32/03, 36/03, 26/04, 63/04, 13/05, 48/05, 46/06, 76/06, 29/07, 32/07, 53/07, 76/07, 15/08, 58/08, 12/09, 16/09, 93/09, 72/13;
3. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine, *Službeni glasnik Bosne i Hercegovine*, br. 53/07;
4. Zakon o obligacionim odnosima, *Sl. list SFRJ*, br. 29/78, 39/85 i 57/89, *Sl. list RBiH*, br. 2/92 i 13/93, *Sl. novine Federacije BiH*, br. 29/03 i 42/11, *Sl. glasnik Republike Srpske*, br. 17/93, 3/96, 39/03 i 74/04, *Sl. glasnik Brčko distrikta BiH*, br. 23/06;
5. Zakon o obveznim odnosima Republike Hrvatske, *Narodne novine*, br. 35/05;
6. Odluka Vrhovnog suda RS, broj: 86 0 P 001566 09 Rev od 02.02.2011. godine;
7. Pravila panela za ujednačavanje sudske prakse broj:07-50-314-4/2014 od 10.04.2014. godine;
8. Presuda revizionog vijeća Apelacionog upravnog odjeljenja Suda Bosne i Hercegovine, broj: S1 3 P 004731 12 Rev od 11.12.2012. godine;
9. Presuda Suda BiH, br. P-52/07 od 04.11.2008;
10. Presuda Suda Bosne i Hercegovine, broj: S1 3 P 008817 14 Rev od 03.10.2014. godine;
11. Presuda Vrhovnog suda Republike Hrvatske broj: Revr 655/12-2 od 23. listopada 2013. godine.

Full Professor Branko Morait, LL.D.

Faculty of Law, University of Banja Luka
Judge of the Court of Bosnia and Herzegovina

CURRENT ISSUES OF COMPENSATION FOR NON-PECUNIARI DAMAGE

Summary

Constitutional predispositions have caused legal development of the post Dayton Bosnia and Herzegovina. Modernization and harmonization of civil law have been developing rapidly but it has stopped suddenly, because of the reduction of support from international community. Internal harmonization is affirmed less than harmonization of domestic law to EU acquis. At the moment, the equalization of the court praxis in civil law matters shows up as necessary precondition for establishing rule of law.

Key words: *Personal rights; Non-material damage; Harmonization of court practice.*